

Martin Luthers 95 teser mod afladen 31. oktober 1517

En afhandling til fastlæggelse af afladens videsbyrd

Af kærlighed til sandheden og af interesse for dens opklaring indbydes der til en drøftelse af nedenstående sætninger i Wittenberg under forsæde af den ærværdige fader Martin Luther, magister i de frie kunster, doktor i den hl. teologi og ordinær professor i teologien sammesteds. Derfor bedes de, som ikke er i stand til at komme til stede for mundtligt at deltage i drøftelserne med os, i deres fravær gøre dette skriftligt. I Vor Herres Jesu Kristi navn. Amen.

1. Da Vor Herre og mester Jesus Kristus sagde: Gør bod o.s.v., tilkendegav han dermed som sin vilje, at de troendes hele liv skal være en bod.
2. Dette ord kan ikke forstås om bodens *sakramente*, dvs. skriftemålets og fyldestgørelsens bod, som det er præsternes embede at forvalte.
3. Han sigtede imidlertid heller ikke alene til den *indre* bod, ja, den indre bod er ingen bod, med mindre den udadtil medfører forskellige former for kødets dødelse.
4. Derfor varer syndestrafen ligeså længe, hadet til en selv (det vil sige den sande indre bod) varer, nemlig lige til vi indgår i Himmeriget.
5. Paven vil ikke og kan ikke eftergive andre syndestrafte end dem han selv har idømt enten efter sin egen eller efter de kirkelige loves afgørelse.
6. Paven kan ikke tilgive nogen skyld, men kun erklære og stadfæste, at den er tilgivet af Gud; men naturligvis kan han skænke eftergivelse i sådanne tilfælde, som er forbeholdt ham, hvor der vises foragt for disse, står skylden stadig fuldtud ved magt.
7. Gud tilgiver på ingen måde nogen hans skyld uden samtidig at henvise ham i enhver henseende til ydmyg underkastelse under sin stedfortræder præsten.
8. De kirkelige bodslove er alene pålagt de levende, og der kan *ikke* i henhold til disse love pålægges *dem* noget, som skal dø.
9. Derfor handler Helligånden vel imod os gennem paven ved i sine bestemmelser altid at undtage dødens og den yderste nøds situation.
10. Ukyndigt og slet handler de præster, som pålægger dem, der skal dø, kirkelig bod i skærsilden.
11. Talen om at erstatte kirkelige syndestrafte med straf i skærsilden er ukrudtsfrø, som visselig synes sået, mens biskopperne sov.

12. Forhen pålagde man folk de kirkelige straffe *ikke efter, men inden tilsigelse af synderens forladelse, som en prævesten på bodens oprigtighed.*
13. *De, som skal dø, indfrir ved selve døden alle krav og er allerede døde for de kirkelige loves krav, idet de er løst fra disses myndighed.*
14. Når den, som skal dø, kun i ufuldkommen grad besidder den frelsende kærlighed, medfører dette nødvendigvis stor frygt, og den er desto større, jo ringere kærligheden har været.
15. Denne frygt eller rædsel er i sig selv (for ikke at tale om andet) tilstrækkelig til at fremkalde skærsildens straf lidelse, eftersom den kommer fortvivlelsens rædsel nær.
16. Formentlig adskiller helvede, skærsilden og Himmelen sig fra hinanden som fortvivelse, tilnærmelsesvis fortvivelse og tryghed.
17. Ligesom det formentlig er nødvendigt for sjælene i skærsilden, at deres rædsel mindskes, således også at deres kærlighed øges.
18. Der er formentlig heller ikke hverken fornuftgrunde eller skriftsteder for den antagelse, at de befinder sig i en tilstand, hvor de ikke kan opnå fortjeneste overfor Gud, eller hvor kærligheden til ham ikke kan øges.
19. Ej heller er det formentlig godt gjort, at de kan være sikre og visse på deres salighed (i hvert fald ikke alle), selvom *vi* måske er fuldkommen visse derpå.
20. Derfor mener paven med »fuldkommen eftergivelse af alle bodsstraffe« ikke alle overhovedet, men kun dem, han selv har pålagt.
21. Derfor farer de afladsprædikanter vild, som siger, at et menneske ved pavens aflad befries fra al straf og bliver frelst.
22. Han eftergiver jo ikke sjælene i skærsilden nogen straf, som de ifølge de kirkelige love burde udstå i dette liv.
23. Hvis nogen kan få eftergivelse af alle syndestrafte overhovedet, så kan den sikkert kun gives til de aller fuldkomneste, det vil sige til de aller færreste.
24. Størstedelen af kristenfolket må derfor nødvendigvis blive vildledt ved dette forskelsløse og rundhændede tilsagn om ophævelse af alle straffe
25. Den samme magt, som Paven i almindelighed har over Skærsilden, har enhver biskop og enhver sjælesørger i særdeleshed i sit stift eller i sit sogn.
26. Paven gør udmærket vel i at skænke sjælene i skærsilden eftergivelse, ikke i kraft af nøglemagten (som han ikke har nogen af i den forbindelse), men i form af forbøn.

27. De, som siger, at sjælen flyver ud af skærsilden, ligeså snart pengene klinger i kisten, fører ren og skær menneskelære.
28. Det er sikkert og vist, at når pengene klinger i kisten, kan profitten og havesygen øges, men kirkens forbøn er alene afhængig af Guds bønnehørelse.
29. Hvem ved, om alle sjælene i skærsilden *ønsker* at blive udfriede? Om den hl. Severin og den hl. Pascalis fortælles det jo, at det modsatte var tilfældet.
30. Ingen kan være sikker på sin angers oprigtighed, endnu mindre på, at han har fået fuld syndsforladelse.
31. Ligeså sjælden en rettelig angrende er, ligeså sjælden er en, der rettelig erhverver aflad, med andre ord: yderst sjælden.
32. Evig fordømt tillige med deres læremestre vil *de* blive, som tror sig sikre på deres frelse i kraft af afladsbreve.
33. Man skal vogte sig vel for dem, som siger, at denne pavens aflad er *den* uvurderlige gave, hvorved mennesket bliver forligt med Gud.
34. Afladsnåden tager nemlig kun sigte på den sakramentale fyldestgørelses syndestrafte, som er fastsat af mennesker.
35. Det er ikke kristelig tale, den slags mennesker fører, som lærer, at de, der køber sjæle ud af skærsilden eller erhverver sig skriftebreve, ikke har anger nødvendig.
36. Enhver oprigtigt sønderknust kristen har fuldkommen eftergivelse af straf og skyld, og den tilkommer ham også uden afladsbreve.
37. Enhver kristen, hvadenten han er levende eller død, har del i alle Kristi og kirkens goder, og dem får han af Gud, også uden afladsbreve.
38. Man bør dog på ingen måde kaste vrage på pavens eftergivelse, da den som nævnt er en kundgørelse af Guds tilgivelse.
39. Det er overmåde vanskeligt, også for de lærdeste teologer, overfor folket samtidig at prise afladens rige gave og pligten til sand anger.
40. Sand anger begærer og elsker straffen for synd, men afladen befrier i sin rundhåndethed derfra og skaber had dertil, i det mindste lejlighedsvis.
41. Den apostolske aflad må forkyndes med forsigtighed, for at folket ikke skal få den falske forestilling, at den har fortrin fremfor andre kærlighedens gode gerninger.

42. De kristne bør belæres om, at det ikke er pavens mening, at køb af aflad på nogen måde kan sammenlignes med barmhjertighedens gerninger.
43. De kristne bør belæres om, at man handler bedre ved at give til den fattige eller låne ud til den trængende end ved at købe aflad.
44. Thi ved kærlighedens gerninger vokser kærligheden og bliver et menneske bedre, men ved aflad bliver han ikke bedre, slipper blot fri for straf.
45. De kristne bør belæres om, at den, som ser en nødlidende og lader ham i stikken for i stedet at give penge ud til aflad, han erhverver sig ikke pavens aflad, men Guds vrede.
46. De kristne bør belæres om, at med mindre de har overflod, er de pligtige til at beholde, hvad der er nødvendigt til deres hus og hjem, og ingenlunde til at forøde det på aflad.
47. De kristne bør belæres om, at køb af aflad er en frivillig sag, ikke en pligt.
48. De kristne bør belæres om, at paven, når han giver aflad, for sin egen person har mere brug for og derfor også hellere vil have from forbøn end klingende mønt.
49. De kristne bør belæres om, at pavens aflad er nyttig, når man ikke sætter sin lid til den, men overmåde skadelig, hvis man for dens skyld giver gudsfrygten en god dag.
50. De kristne bør belæres om, at hvis paven vidste besked om afladsprædikanternes måde at drive penge ind på, ville han hellere lade Peterskirken gå op i luer, fremfor at lade den opføre af sine fårs skind og ben og kød.
51. De kristne bør belæres om, at paven, om han så i fornødent fald skulle sælge Peterskirken, gerne – som det også er hans pligt – vil give af sine egne penge til de mange, som fralokkes deres penge af visse afladsprædikanter.
52. Troen på, at man kan opnå frelse ved hjælp af afladsbreve, stemmer ikke med virkeligheden, om så afladsforhandleren, ja paven selv stod inde for den med sin sjæl.
53. Kun fjender af Kristus og paven kan forlange, at når der forkyndes aflad i een kirke, skal Guds ord aldeles forstumme i alle de andre.
54. Der sker overgreb mod Guds ord, når der i den samme prædiken anvendes lige så megen eller mere tid på aflad end på ordet.
55. Det må nødvendigvis være pavens mening, at når afladen (som er det ringeste) fejres med en enkelt klokke, med nogle enkelte processioner og ceremonier, så skal evangeliet (som er det største) prædikes med hundrede klokker, hundrede processioner, hundrede ceremonier.

56. Kirkens »skatte«, hvoraf paven uddeler afladen, er hverken tilstrækkeligt beskrevne eller tilstrækkeligt kendte i Kristi folk.
57. Det er indlysende, at det ikke drejer sig om *timelige* skatte, eftersom en mængde prædikanter nødigt *uddeler*, men kun *samler* den slags skatte.
58. Ejheller udgøres de af Kristi og helgenernes fortjenester, thi disse fortjenester udvirker til enhver tid, og uden at paven gør noget dertil, nåde for det indre menneske og kors, død og helvede for det udvortes menneske.
59. Den hl. Laurentius sagde, at kirkens skatte er kirkens *fattige* – men han brugte ordet i sin tids betydning.
60. Uden at gå for vidt kan vi sige, at det er kirkens *nøgler* (som jo er skænket den ved Kristi fortjeneste), der er den omhandlede skat.
61. Det er nemlig klart, at til at eftergive syndestraffene i de almindelige og særlige tilfælde er pavens magt i sig selv tilstrækkelig.
62. Kirkens sande skat er det højhellige evangelium om Guds herlighed og nåde.
63. Men denne skat er naturligt nok særdeles afskyet, fordi den gør de første til de sidste.
64. Afladens skat derimod er naturligt nok højt værdsat, fordi den gør de sidste til de første.
65. Derfor er evangeliets skatte garn, hvori man fordem indfangede *rige folk*.
66. Afladens skatte er garn, hvori man nu om dage indfanger *folks rigdomme*.
67. Afladen, der af sine prædikanter udråbes som den største nåde af alle, kan med rette anses for at være det, når det gælder om at få penge ind.
68. Men i virkeligheden er den den mindste af alle i sammenligning med Guds nåde og den fromhed, som holder sig til korset.
69. Biskopper og sognepræster er pligtige til med al ærbødighed at byde de apostolske afladsforhandlere velkommen.
70. Men endnu mere er de pligtige til med vidåbne øjne at iagttage og med vidåbne øren at lytte efter, at de ikke i stedet for det, paven har overdraget dem, forkynder deres egne fantasier.
71. Fordømt og forbandet være den, som taler imod den apostolske aflad.

72. Men velsignet være den, som træder i skranken imod en afladspredikants gridske og tøjlesløse ord.
73. Ligesom paven med rette slynger bandstrålen mod dem, som med al slags snedighed finder på listige kunster til skade for afladen,
74. så er det langt mere hans hensigt at slynge den mod dem, som under afladens skalkeskjul finder på listige kunster til skade for den hellige kærlighed og sandhed.
75. Det er vanvid at mene, at den pavelige aflad er så kraftig, at den kan befri et menneske fra dets brøde, også om det havde skændet Guds moder (hvilket dog er en umulighed).
76. Tværtimod hævder vi, at den pavelige aflad, hvad skylden angår, ikke kan ophæve selv den mindste af de »tilgivelige« synder.
77. Når det hedder, at selvom endog St. Peter var pave, kunne han ikke skænke større nådegaver, er det en forhåelse af den hellige Peter og af paven.
78. Tværtimod hævder vi, at både han og en hvilken som helst pave råder over langt større nådegaver, nemlig evangeliet, undergerningerne: helbredelsens nådegaver o.s.v., som vi læser i 1 Kor 12.
79. Det er gudsbespottelse at hævde, at når man oprejser et afladskors med pavens våben som mærke, så har det samme virkning som Kristi kors.
80. Biskopper, sognepræster og teologer skal stå til regnskab derfor, når de tillader, at den slags taler bydes folket.
81. Denne fripostige afladforkyndelse bevirker, at det falder svært, selv for lærde folk, at holde respekten for paven i hævd overfor lægfolks bagvaskelser eller dog spidsfindige spørgsmål.
82. For eksempel: Hvorfor tømmer ikke paven ganske skærsildens pinestæde, bevæget af den højhellige kærlighed og af sjælenes overmåde store nød – hvilket er den tungest vejende grund af alle – når han dog udfrier talrige sjæle deraf mod beskidte penge til Peterskirkens opførelse – hvilket er en meget ringe grund?
83. Videre: Hvorfor bliver man ved med at holde dødemesser og årlige sjælemesser i stedet for at give de legater, som er indstiftet dertil, tilbage eller dog tillade, at de tilbageleveres, når det dog allerede er forkasteligt at *bede* for dem, som er udfriet af skærsilden?
84. Videre: Hvad er det for en ny fromhed hos Gud og paven, at de tilsteder et menneske, som er uden fromhed og kærlighed til Gud, for penge at udfri en from sjæl, som elsker Gud, af skærsilden, medens de ikke af hensyn til den samme fromme og elskede sjæls nød vil udfri den af kærlighed alene, uden betaling?

85. Videre: Når de gamle bodsregler faktisk og ved at være gået af brug allerede længe i sig selv har været ophævede og døde, hvorfor skal man så ved at få tilstået aflad købe sig fri af dem for penge, som bestod de stadig i bedste velgående?
86. Videre: Hvorfor mon ikke paven, hvis rigdomme i dag er overdådigere end de mest overdådigt riges, hellere bruger sine egne penge end de fattige troendes til at opføre bare denne ene kirke for Sankt Peter?
87. Videre: Hvad er det i grunden, paven eftergiver og skænker dem, som i kraft af en fuldkommen anger har ret til fuld aflad og nåde?
88. Endelig: Hvad bedre kunne der vel times kirken, end om paven gav enhver troende denne aflad og nåde hundrede gange om dagen, hvor han nu gør det een gang?
89. Når paven i forbindelse med afladen er mere optaget af sjælenes frelse end af penge, hvorfor sætter han så tidligere udstedte afladsbreve og nådesbeviser ud af kraft, skønt de stadig har den samme gyldighed som før?
90. Man udsætter kirken og paven for modstandernes latter og skaber ulykkelige kristne, når man overfor disse højst pinlige lægfolksspørgsmål alene gør magten gældende, medens man ikke imødegår dem med grunde.
91. Hvis afladen blev forkyndt i overensstemmelse med pavens ånd og hensigt, ville disse spørgsmål allesammen med lethed kunne besvares, ja, de ville slet ikke opstå.
92. Bort! derfor med alle de profeter, som siger til Kristi folk: »Fred, fred!« – og der er ingen fred.
93. Vel! derimod alle de profeter, som siger til Kristi folk: »Kors, kors!« – og der er intet kors.
94. De kristne bør formanest til med iver at efterfølge deres hoved: Kristus ved straffidelser, dødeiser og helvedespinsler
95. og således hellere sætte deres lid til at indgå i Himmerige gennem mange trængsler end gennem den trygge bevidsthed om at eje fred.

Oversat af Thomas Reinholdt Rasmussen, 2014